JACOBI FRIDER. LVDOVICI
I. V. D. ET PROFESS. IVRIS ORD.

DISSERTATIO

DE

PROTECTIONE
AB IMPERATORE
ECCLESIIS VTRIVSQVE RELIGIONIS IN GERMANIA

ÆQVALITER DEBITA,

Von der dem Käyſer obliegenden gleichen Beſchützung beyder Religions-Partheyen in Teutſchland,

Occaſione Art. IV. Inſtr. Pac. Ryswicenſis
Habita d. IX. Julii A. 1698.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
TYPIS JOH. CHRIST. GRVNERTI, ACAD. TYPOGR.
MDCCXXXIX.

(5)

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

ADuocatia ſeu protectio eccleſiæ eſt vel generalis, ſeu communis, vel ſpecialis. Illam imperator Romano-Germanicus, non minus ac quilibet alius a) princeps, vi ſummæ poteſtatis iure circa ſacra gaudens, officii ratione omnibus eccleſiis chriſtianis in imperio b) Romano-Germanico impertiri debet.

a) *Principis* enim *officium* in eo conſiſtit, vt *ſalutem*, non tantum totius *reipublicæ*, ſed & ſingularum partium prudenti directione *conſeruare* ac promouere ſtudeat. Vnde, cum eccleſia ſit in republica, neutiquam vero hæc in illa, naturali ratione fluit, *eccleſiæ* non minus ac toti reipublicæ eandem *protectionem* a principe *deberi*.

b) *Eccleſia* chriſtiana *vniuerſalis* ſeu *viſibilis*, a nonnullis vulgo tanquam reſpublica aliqua communis, ſiue *ſacrum* aliquod *imperium chriſtianum* concipitur; et tunc *imperator caput temporale* mundi, populi chriſtiani, omniumque fidelium,

 vti

Digitized by Google

vti in *A. B. c. 2. §. 3. 4. 5. Aduocatus vniuerſalis* ſiue der Oberſt, Haupt und Vogt der Chriſtenheit; *in R. I. 1529.* § Und anfänglich. 1. Der oberſte Vogt der Chriſtenheit, welchen aus auferlegten Kayſerlichen Ambt gebühret, ꝛc. den heiligen Chriſtlichen Glauben, wie derſelbige durch die heilige Gemeine chriſtliche Kirch bis anher löblich und ehrlich gehalten und vollnzogen, zuhandhaben, zu ſchützen, und zu beſchirmen ꝛc. *in R. I. 1530.* §. Nachdem aber uns ꝛc. Aduocat der Chriſtenheit, *in capitul. Caroli V. & omnium ſequentium imperatorum art. 1. Papa* vero caput *ſpirituale*; reliqui autem reges ac principes *membra* ſacri illius corporis dici ſolent. Quæ quidem locutio hactenus tolerari poteſt, ſi per eam *prærogatiua* ſaltem *dignitatis* & locus honoratior præ reliquis regibus imperatori aſſignatur; neutiquam vero, ſi prærogatiuam *poteſtatis*, & imperium in reliquos reges inuoluere debet, vid. Schilter. *de lib. eccl. Germ. l. 3. c. 12. §. 9. Fürſtener. de ſuprem. c. 32. pr. Bœcler. not imp. l. 4. c. 1. §. de capite chriſtianitatis &c. Familia* vero *chriſtiana vniverſalis*, in qua *pontifex* Romanus *pater*, *eccleſia mater*, omnes autem *principes filii*, & inter illos vnus *primogenitus*, ſc. rex Galliæ, *reſpublicæ* vero *filiæ* dicuntur, tanquam putidum & ambitioſum papicolarum figmentum nullo ſano fundamento nititur, imo *ſcripturæ ſacræ* potius *contrariatur*, vid. *Matth. 23. 9.* Accurate tamen loquendo, *protectio* hæc generalis *imperatoris*, non niſi *eccleſiam*, *in orbe*, ſeu imperio *Romano* exiſtentem, vnice reſpicit.

II.

Tribuit autem generalis hæc advocatia imperatori ius tuendi & [a] regendi eccleſiam; ne ſcilicet occaſione cultus [b] diuini a vi [c] externa, vel

vel turbis [d)] internis ſaluti publicæ in imperio periculum naſcatur.

a) Ad *regimen eccleſiæ* quoque pertinet *conſtitutio epiſcoporum* & clericorum, tanquam *magiſtratuum eccleſiaſticorum. Princeps* enim actiones ſiue *officia ſubditorum* vel *ipſe*, vel *per alios*, qui *voluntatem* & *capacitatem* habent rite operandi & ſalutem publicam promouendi, *dirigere* debet. Reſpiciunt autem ciuium officia vel *Deum* vel *ciues* ipſos, vel demum *proximum*. Magiſtratus qui illis dirigendis præficiuntur, *eccleſiaſtici*, qui vero iſtis & hisce, *ciuiles* dici ſolent. Conſtituit eos ſummus princeps vel *immediate*, vel *mediate*; Cui enim meliori iure facultas conſtituendi eiusmodi magiſtratus competere poſſet, quam illi, cuius & iſti vicem gerunt, & de quorum adminiſtratione ille ipſe Deo rationem reddere tenetur, vnde & merito vti ab omnibus, ita etiam ab eccleſiaſticis *fidelitatis* & obſequii promiſſionem exigere valet, quam etiam illi, niſi pro hoſtibus reipublicæ haberi velint, neceſſario præſtare tenentur. Neque *clerum chriſtianum* excuſare poteſt, quod voluntatem ſummi numinis in verbo ſuo reuelatam annunciantes, homines reſpicere prohibeantur: Nemo enim recte ſanus ab illis deſiderabit, vt voluntati principis veritatem diuinam poſthabere debeant, ſed ſaltem, *ne* doctrina ſua *turbas* ac ſeditiones excitare, vel aliud *periculum reipublicæ creare*, aut etiam *propria gloſſemata* tanquam *diuina oracula* hominibus obtrudere præſumant. Manent certe, etiam quoad ſacerdotium & magiſtratum ſacrum membra & ciues reipublicæ, quapropter etiam illius caput, ſummam ſc. poteſtatem, vnde omnia in republica dependent, agnoſcere ac ſubiectionem & dependentiam ſuam publice quoque profiteri tenentur. *Dn. Schilter. de libert. eccleſ. Germ L IV. c. 5. §. 26. & 27.* vbi inſimul prudenter monet, *conſtitutionem* & *confirmationem* clericorum, cum *conſecratione*, quæ more apoſtolico per impoſitionem manuum fieri ſolet, neutiquam confundendam eſſe. Cum itaque ipſa reipublicæ cu-

Digitized by Google

cuiuſuis indoles ius hocce ſummis imperantibus tribuat, hinc & illud rectiſſime olim *exercuerunt reges* quoque Germanarum gentium, imprimis vero *Francorum*, vid. *Conr. de conſtit. epiſcop. German. th. 21. 22.* imo *Carolus M.* & *Otto M.* glorioſiſſimi Germanorum imperatores occupato regno Longobardico & imperio Romano, ius quoque conſtituendi epiſcopos, quale per omnem *Germaniam* iis antea competebat, *per Italiam* quoque imo in ipſam ſedem & *pontificem Romanum*, vti expreſſis verbis fatentur ipſi pontifices in *C. 22. & 23. diſt. 63. ſibi acquiſiuerunt*, & ad ſucceſſores ſuos *transmiſerunt*; qui etiam annotante *Conringio d. l. th. 36-45.* magna cum libertate eo vſi fuere, donec *Hildebrandi* ſiue *Gregorii VII.* nec parem nec ſuperiorem ferre patientis, immoderata *ambitio* & *impietas* in Henricum IV. ſucceſſoribus viam panderet, qua excuſſa imperatorum legitima autoritate, ad *ſuperioritatem* & *independentiam* a ſumma reipubl. poteſtate, graſſari, ac inſimul ius *conſtituendi epiſcopos* & prælatos imperatori extorquere valerent. Factum hoc tandem fuit a *Calixto II.* cui infelicis memoriæ imperator *Henricus V.* & in patrem & in patriam impius, *ius inueſtiendi epiſcopos per baculum & annulum*, *eccleſiis* vero *liberam electionem* in comitiis Wormatienſibus ad 1112. plene *conceſſit*; reſeruato ſibi ſolummodo iure *inueſtiendi* electos de regalibus *per ſceptrum*, & quod in *regno Teutonico*, non vero in imperio Romano ſtricte dicto, *diſſidentibus eligentibus*, *ſaniori parti aſſenſum* & auxilium ſuum *præbere* liceret imperatori, vid. *Schilter. d. L. IV. c. 5. §. 6. 7. 8.* qui etiam § *29. transactionem* & ceſſionem illam, ob deficientem *in cedentibus* facultatem eiusmodi ius Maieſtati inſeparabiliter annexum, extra rempublicam alienandi, nec non ob aptitudinem & capacitatem illud legitime poſſidendi, *in acquirente*, pontifice ſcilicet, cui non minus ac vniuerſo clericorum cœtui vſurpatio poteſtatis ſummæ, eccleſiaſticæ & ciuilis in ſacris literis interdicta eſt, itidem deficientem, nullo iure factam, adeo per ſe *inualidam* & ipſo iure *nullam*, Germaniæ autem *pernicioſiſſimam*, (tranſiit enim hoc modo τὸ κύριον circa ſacra extra Germaniam ad pontificem) fuiſſe, multis ac ſolidis rationibus euincit. add. *Conr. d. l. th. 57.* b) Di-

Digitized by Google

b) Dictum iam fuit, principem quoque ciuium *officia erga Deum* dirigere debere. Conſiſtunt autem illa in *culto diuino*, qui complexum actionum amorem, honorem & timorem Dei inuoluentium denotat, & *notitiam de Deo*, naturalem ad minimum *præſupponit*. Nemo enim Deum colit, niſi qui illum, tanquam ens, plane diuerſum ab iis, quæ in ſenſus noſtros incurrunt, reuera exiſtens, concipit, eundemque vniuerſum hoc condidiſſe, & in illud adhuc actuale regimen exercere, firmiter perſuaſus eſt. *Grot. de I. B. & P. L. II. c. 20. §. 45. n. 1. Puſend. de O. H. & C. L. 1. c. 4. §. 2. 3. 4. & 5.* Sequuntur autem ex notionibus hiſce *contemplatiuis*, vti *Grot. dl. n. 3.* loqui amat, vel propoſitionibus *theoreticis* vti *Puſend. d. c. 4. §. 1.* dicuntur, notiones *actiuæ*, ſiue propoſitiones *practicæ*, quæ ab aliis *actus voluntatis*, ſicuti priores actus *intellectus* appellantur. Actus autem *voluntatis* vel ad *internum Dei cultum* referuntur, ſcilicet, honor, amor, ſpes, fiducia, timor, obſequium; vid. *Puſ. dl. §. 6.* vel ad *externum*, eumque aut *generalem*, tria potiſſimum momenta, inuocationem Dei, laudationem eius, & gratiarum actionem, deſiderantem; *Dn. Thomaſ. Iprud diu. L. II. c. 1. §. 5. & 6. & hucusque ratio noſtra*, prælucente lumine naturæ *penetrare* poteſt; aut *ſpecialem*, ſeu verum modum, quo Deus coli ab hominibus debet; quem *ratio* ſibi ſoli relicta *inueſtigare nequit*, ſed ex ſola reuelatione illius notitiam haurire tenetur. Vnde maximi momenti concluſio e generali præcepto de cultu diuino fuit; CVLTVM ſcilicet REVELATVM TANQVAM SALVTAREM DILIGENTER INVESTIGA; hoc autem ſufficienter cognito, ſequitur tandem vnicum & vltimum iuris naturæ præceptum: COLE DEVM SECVNDVM MODVM IN VERBO DIVINO REVELATVM, *Dn. Thomaſ. dl. §. 2.* Ex hactenus dictis facili negotio patet, quænam obligatio *Principi* qua tali circa dirigenda ciuium officia erga Deum incumbat, & quidnam potiſſimum *magiſtratibus* illis *eccleſiaſticis*, tanquam vicariis ſuis iniungere debeat, nempe: Vt *ſpecialem Dei cultum diligenter inueſtigent, cognitum vero ciuibus luculenter exponant.* Circa indagandum autem cultum huncce, maxima

di-

Digitized by Google

diuerſitas oriri ſolet. Vt enim illos taceam, *qui* peſſimi omnium, ipſam *Dei exiſtentiam* & *prouidentiam*, conſequenter omnem eius *cultum negant*, optimo iure in bene conſtitutis rebus publicis, iudice *Grotio d. c. 20. §. 46. n. 4* coercendi; *Alii* certe plane a vera via aberrant, vel ſibi ipſis *cultum* aliquem *fingentes*, quod gentilibus ſolenne fuit; vel *cultum reuelatum* ſibi ab aliis annunciatum, *pro* vere *tali habere abnuentes*, quod non ſolum ethnicorum, quibus notitiam voluntatis a Deo reuelatæ, commercium cum chriſtianis peperit, ſed & Iudæorum hodie peccatum eſſe ſolet. *Alii* econtra veram ac *ſalutarem viam* ingrediuntur quidem, mox tamen ſimplicitatem S. Scripturæ faſtidientes, varias, ac ſpecioſas interdum *interpretationes* ſibi effingunt, & hoc ipſo ad deuia quæque delabuntur; Naſcitur inde *opinionum ſylua*, quarum quamlibet cum ſui autores tanquam genuinam ac ſenſui diuini verbi vnice convenientem mordicitus defendunt, reliquas vero omnes damnant, tot fere *ſectæ*, ſeu, vt vulgo dicuntur, *religiones*, *quot ſententiæ* exinde propullulare, populusue Chriſtianus magno cum reipubl. periculo, in partes ſcindi ſolet. Prudentia tali caſu opus habet *princeps* minime vulgari, quo motus occaſione cultus diuini concitatos ſedare, futoros occupare, & non obſtante ſententiarum diuerſitate, pacem & tranquillitatem publicam conſeruare valeat. Quemadmodum autem *ad eſſentiam* reipublicæ minime *requiritur*, vt *omnes* in illa viventes vnam *eandemque perſuaſionem* de rebus diuinis *habeant*, vel *eandem interpretationem* loci alicuius controuerſi ſequantur, ita quoque *princeps*, ſi a parte ſubditorum aliqua diſſentiat, *neutiquam* adhibita *vi* illam in ſententiam ſuam rapere, vel *deciſionem finalem* eiusmodi controuerſiarum mere theologicarum, applaudente ſuæ factionis clero, ſibi ſumere, & hoc modo *officium Spiritus ſancti*, cui vnice *interpretatio authentica* ſcripturæ ſacræ, competit, inuolare præſumat. Verum *pacifice viuentes*, quiete viuere *ſinat*, & ne ſecta ſectam contumelioſis nominibus proſcindat & calumniis effictis oneret, vel vna pars declamationibus male feriatis concitata alteri

Digitized by Google

teri turbulentam vim inferre conetur, ſerio *interdicat* & *prohibeat*; illis autem quorum *doctrina politiam ferre neſcit*, neceſſariam *emigrationem* imponat vti hæc omnia erudite ac ſolide euincit *Dn. Thomaſius*, in eleganti tractatu, *de iure principis euangelici circa controuerſias theologicas*, *&c.* ann. 1696. edito. Regula itaque eſt: *Salus reipublicæ ciuilis principi vltima lex* eſto. Vnde ſequitur, quod & omnia *legitima media*, ad finem illum obtinendum facientia, *adhibere*, contraria vero & *pernicioſa* caute *amoliri* debeat; quamuis negari nequeat, quod *principi chriſtiano* qua tali inſuper neceſſitas incumbat, *media* illa, *an* cum *voluntate diuina conueniant vel non*, probe examinandi.

c) *Vis externa* reipublicæ occaſione cultus diuini maxime ingruere poteſt, quando *princeps* aliquis *exterus*, vel *bona fide errans*, a clero ſuo ſeductus; vel potius, vti communiter fieri ſolet, ſub *religionis larua* cupiditatem imperandi occultans, illi, quam eccleſiæ ſuæ vnire vel ſubiicere intendit, arma infert. Vti autem omne *bellum*, populo alicui eam *ob* cauſam, quod *religionem* chriſtianam, quæ ſane omnem vim armatam reſpuit, amplecti recuſat, illatum, perpetuo *iniuſtum eſt*, vid. *Grotius*, *de I. B. & P. L. II. c. 20. §. 48. Ill. Dn. de Kulpis. in colleg. Grot. ad h. l. th. 10.* ita *maiori* adhuc *iniquitate* laborant illi, *qui* chriſtianum quidem nomen ſibi tribuentes, in alias tamen *religionis chriſtianæ ſectas*, quarum aſſeclæ Chriſti doctrinam, ſacris literis comprehenſam, pro vera habent, ſed de quibusdam, quæ aut extra ſcripturam ſunt, aut in ſcriptura ambiguum ſenſum habere videntur, dubitant aut errant, *ſuppliciis aut bello* graſſantur, vid. *Grot. d. c. 20. § 50. Dn. de Kulpis. d. th. 10. lit. d.* Facile exinde iudicium ferri poteſt de iuſtitia illius *belli*, quo *Carolus M. Saxones* eam ob cauſam, quod religioni chriſtianæ contrarii, cultui dæmonum dediti eſſent, vti *Eginardus in vita Caroli M.* rem exprimere amat, tamdiu afflixit, donec victi chriſtianæ religionis ſacra ſuſciperent. Eundem calculum merentur *expeditiones* illæ ſacræ ſeu *cruciatæ*, ad liberandam terram ſanctam a iugo Saracenorum, væſano certe conatu, olim

B a po-

Digitized by Google

a populis chriſtianis, papa, callido conſilio, quo ſcilicet fractis Europæ viribus occidenti maiori facilitate iugum imponere valeret, claſſicum canente, infelici plane ſucceſſu ſuſceptæ. Neque melioris notæ eſſe poteſt *ſacrum* aliquod *bellum*, contra *infideles*, *Turcas* imprimis, autore pontifice, inſtituendum; nititur enim abſurdo illo præſuppoſito: Bellum ſcilicet contra Turcas etiam absque vlla cauſa, ſemper iuſtum eſſe. Acerbiori vero cenſura adhuc notandæ veniunt *expeditiones* illæ, itidem *cruciatæ*, contra *chriſtianos*, quos curia Romana, quia eius ſcita cœca obedientia amplecti recuſabant, *hæreticos*, abuſiue vtplurimum, appellabat, quondam, vti Albigenſium, & Huſſitarum aliorumque exempla docent, publicatæ, &, ſi tempus ferret, forſan denuo contra omnes, qui Romani præſulis poteſtatem non agnoſcunt, publicandæ. Ridiculum porro eſt, quod Alexander VI. Americanas prouincias Hiſpanis donare, & ius inſimul debellandi illarum incolas, vtpote infideles, conferre præſumſerit, vid. *Grot. Mar. lib. c. 3. ſqq.* Peſſimi vero exempli res erat, quod ſuperiori ſeculo Pius V. & Sixtus V. Eliſabetham Angliæ reginam excommunicationis fulmine perſtrictam, regno priuare, illudque Philippo II. Hiſpaniarum regi addicere nefando auſu conarentur, vid. bullam Pii V. ap. *Cambden. hiſtor. Eliſab. p. II. p. m 193. ſqq. Sixti V. ap Meteran. hiſt. Belg. l. 15. p. m 777 ſqq.* Regula enim perpetua manet: „Quod „omne bellum, contra populum, qui ſuis legibus viuit, ne„que ſocietatem naturalem iniuria nobis illata, violauit, pa„cemque abrupit, ſuſceptum, iure naturæ iniuſtum ac nefa„rium ſit. Vnde ſi reſpublica, ab alio religionis cauſa armis inuaſa, vim quoque armatam opponat; hæc ſane e genere licitorum, & *bellum* hoc modo *ad defendendum cultum*, etiam *profanum*, ſuſceptum, *iuſtum* erit. *Aggreſſor* enim, dum ſibi imperium in conſcientiam liberæ gentis arrogat, ipſum ius circa ſacra, conſequenter *maieſtatem* ac *libertatem reipublicæ* petit, eo ipſo autem iuſtæ defenſioni locum facit. *Imperatoris* itaque Romano-Germanici, vti cuiuslibet boni principis officium hoc

Digitized by Google

hoc intuitu in eo conſiſtit, ne ſc. *vicinas gentes*, fideles illæ ſint an infideles, nihil intereſt, *bello adoriatur*; *imperium* vero ab alio, quocunque ſub prætextu, conſequenter etiam ſub ſpecie religionis, *inuaſum*, omni adhibita vi *defendat*. Prudenti autem conſilio, naturalem hancce obligationem electores in capitulationibus cæſareis expreſſe repetere, & imperatores ſub iuramenti fide aſtringere ſueuerunt: Daß ſie Zeit ihrer Regierung ſich gegen den benachbarten, und anſtoſſenden Chriſtlichen Gewälten, friedlich halten, kein Gezänck, Fehde noch Krieg, in- und auſſerhalb des Reichs, von deſſelben wegen, unter keinerley Vorwand, wie der auch ſeye ꝛc. anfangen ſollen. vid. *capitul. Car. V. art. 11. pr. Leopoldi & Ioſephi art. 13. pr. de defenſione* autem in ſequentibus diſponitur: Wo wir aber von des Reichs wegen, oder das H. Reich angegriffen und bekrieget würden, alsdann mögen wir uns aller Hülffe gebrauchen.

d) Occaſione cultus diuini in republica *turbæ internæ* exoriri poſſunt, ſi *princeps*, a toto populo, vel illius parte circa religionem diſſentiens, vel *receptam* hactenus *religionem* penitus *eiicere*, vel *partem* illam *diſſentientem* ad ſua ſacra violento modo *adigere* intendit. *Iniuſtum* eiusmodi conatum eſſe, paulo ſuperius iam oſtenſum fuit. *Principi* enim non imperium in conſcientias ciuium, ſed *curia* tantum *ſalutis* ciuilis & tranquillitatis *publicæ* commiſſa fuit. Ambitionis vero clericalis extremus gradus eſt, non ſolum diſſentientes tolerare nolle ſed & illos ad mutanda animi ſenſa violentis mediis adigere, imo confeſſionem, conſcientiæ & conceptibus illis, quas ſibi de rebus diuinis formant, plane contrariam, vi adhibita extorquere velle. Laborant autem illa omnes, qui inquiſitiones & violentam diſſentientium, quos promiſcue hæreticos vocare ſolent, extirpationem probare haut verentur, quod hactenus illis qui papiſmum non ſolum craſſum, ſed etiam ſubtilem amant, ſolenne eſſe ſueuit. Prudentiores hac in parte *Poloni*, qui, ne in poſterum ſeditio aliqua, tumultus & guerra, vti,, loquuntur, ex occaſione ſciſſionis aut diſcordiæ in religione,

fiat,

„fiat, etiam nuperrime cum ſereniſſimo rege ſuo, AVGVSTO „II. in pactis illis regiis conuenerunt: vt *pacem inter diſſidentes „in religione chriſtiana*, tot confœderationibus regni Warſa- „vienſibus ſtabilitam, non obſtantibus quibuscunque prote- „ſtationibus, integraliter perpetuis temporibus *ſeruare*, illis- „que plenam ſecuritatem, antiquis legibus cautam, (exce- „ptis tamen Mennoniſtis, Anabaptiſtis, Quakerorum, & So- „cinianorum, Clariſtarum & Contribulatorum ſectis) præ- ſtare velit: vid. *Pacta conuenta ſereniſſ. regis Auguſti II. de anno 1697. §. Et quoniam in hoc & §. In diſtributiua &c.* In imperio noſtro Germanico ſaluberrime quoque poteſtas imperatoris per conuentiones publicas eatenus reſtricta eſt, ita vt Auguſtanæ confeſſionis ſocii, modo promiſſa ſeruentur, nullam metuendi ſibi cauſam habeant. Non enim ſolum in *genere* imperatores iam a temporibus Caroli V. promittere tenentur: Daß Sie die Chur-Fürſten, Fürſten und Prælaten, Grafen, Herren, und andere Stände des Reichs, ingleichen die ohnmittelbahre Reichs-Ritterſchafft nicht ſelbſt vergewaltigen, ſolches auch nicht ſchaffen, noch andern zu thun verhängen wollen ꝛc. *v. capitulat. Caroli V. art. 21. Leopoldi art. 15. Ioſephi art. 14. pr.* ſed & *in ſpecie* in *transactione Paſſauienſi* de Ao. 1552. cautum fuit: Daß weder die Kayſerliche Maj. noch der Römiſche König, noch Chur-Fürſten, Fürſten und Stände des Heil. Reichs, keinen Stand der Augſpurgiſchen Confeſſion verwand, der Religion halben, mit der That gewaltiger weiß, oder in andere Wege, wieder ſeine *Conſcienz* und Willen dringen oder derhalben überziehen, beſchädigen, durch Mandat oder einiger anderer geſtalt beſchweren oder verachten, ſondern bey ſolcher ſeiner Religion und Glauben, ruhiglich und friedlich, bleiben laſſen ſolle ꝛc. quæ diſpoſitio deinde in *pacificatione religioſa de Anno 1555.* §. Und damit ſolcher Fried ꝛc. ſolenniter repetita, ac inſimul ſancitum fuit: Daß die ſtreitige Religion nicht anderſt, dann durch Chriſtliche, freundliche, friedliche Mittel und Wege, zu einhelligem chriſtlichen Verſtand, und Vergleich gebracht werden ſolle ꝛc. quæ omnia rata & firma, ſan-

ctéque

Digitized by Google

ſteque ac inuiolabiliter cuſtodienda eſſe, iubet *inſtr. pac. Oſnabr art. V.* § *transactio &c.* add. *Conring de pace ciuili inter imperii ordines religione diſſidentes perpetuo conſeruanda &c.* & *Ioh. Dekherri conſultatio de pace ciuili religioni in art V. inſtr. pac. &c. data &c* qui ſolidis rationibus iuſtitiam harum transactionum, contra pontificiorum machinationes, propugnant. Illud adhuc merito notandum, quamuis alias *ſubditis arma contra principem* arripere *non liceat*, etiamſi religionis cauſa male habeantur; attamen hoc ſaltem regulariter de *ſubditis mere talibus* intelligendum eſſe, ipſa ſana ratio dictictat. Nam in *regno mixto*, vel *irregulari*, vbi ſtatus quoque de ſumma poteſtate participant, vel, vbi regnum *ſub conditione* expreſſa, *ne* princeps diſſentientibus in religione vllo modo *vim faciat*, delatum fuit, omnes *actus* eiusmodi pactis *contrarii*, ob deficientem in agente facultatem agendi, *ipſo iure nulli*, & irriti, conſequenter quoque ſtatus regni & ſubditi nulla obligatione ad obſequium præſtandum, adſtricti ſunt. *Vbi enim facultas imperandi deficit, ibi ceſſat quoque obligatio parendi.* Imo, ſi *imperans* deſtinata ſua *vi* peruincere moliatur, iniuſtis armis *iuſtam defenſionem ciuibus* opponere licebit, quia eatenus pro legitimo imperante haberi non debet, vid. *Grot. de I B & P l. 1. c. 3.* §. *16. Puſend de I. N. & G. L. VII. c. 6.* §. *10.* Facilis exinde *applicatio ad Germaniam* fieri poteſt, imprimis cum *in capitul. Car. V art 33. Leop. art. 38 & Ioſephi art. 37* §. Ob aber dieſen und andern ꝛc. omnes actus capitulationi contrarii ipſo iure irriti ac nulli eſſe iubeantur. Vnde nullo negotio de *iuſtitia armorum*, quæ *fœderis Smalcaldici* ſocii Carolo V. ſeculo ſuperiori; hoc vero ſocii *fœderis Lipſienſis* Ferdinando II. oppoſuere, ſententia ferri poteſt. Porro *turbæ* in republica *internæ* exoriri poſſunt, ſi *ciues* circa religionem diſſidentes *ſibi* inuicem *violentas manus* inferant; et tunc *princeps* ante omnia *tumultuantibus*, vt arma ponant & *pacem* ſeruent, *iniungere*, cauſam ſufficienter cognoſcere, *inobedientes* vero, tanquam publicæ tranquillitatis & communis ſaluus hoſtes vi quoque adhibita, *ad officium* faciendum

 adi-

Digitized by Google

adigere, vel penitus e republica *eiicere* debet. *In imperio* noſtro *Germanico* vtriusque religionis, catholicæ ſcilicet & euangelicæ, conſortibus ſub *pœna fractæ pacis* ſeueriſſime interdicitur: ne quis alterum occaſione cultus diuini ſeu religionis cauſa vi adoriatur, & turbas moueat; ſecus faciens, ni admonitus absque mora arma ponat, coniunctis imperatoris & ſtatuum imperii viribus coerceatur, ac puniatur. v. *R. I. 1541.* §. Und damit im Heil. Reich ꝛc. *R. I. 1544.* §. Als wir aber in der Handlung ꝛc. *transact. Paſſau.* §. Und ob einer oder mehr Stånde ꝛc. & §. Damit auch hierinn ꝛc. *Pacificatio relig.* §. Und damit ſolcher Fried ꝛc. §. dargegen ſollen die Stånde ꝛc. inprimis vero in §. ferner verpflichten ꝛc. finali communi conſenſu ſancitur: Daß die Kåyſerl. Majeſt. Wir (ſc. Ferdinandus I. rex Rom.) und kein Stand den andern, mit was geſuchtem Schein das geſchehen möcht, mit der That, oder ſonſt einiger Geſtalt heimblich oder offentlich, durch uns ſelbſt, oder andere von Unſertwegen, beſchweren, überziehen, vergewåltigen, bekriegen, tringen, beleidigen, oder betrüben ſollen und wollen. Und ſo auch einig Theil, oder Stand, wieder ſolchen aufgerichteten Frieden den andern (als doch nicht ſeyn ſoll) jetzt oder künfftiglich mit thåtlicher Handlung, die geſchehe heimblich oder offentlich vergewåltigen oder betrången würde, daß die Kayſerliche Majeſtåt Wir und Sie, auch Unſer und ihre Nachkommen und Erben, alsdann nicht allein den Vergwåltigern oder ſo thåtliche Handlung vorgenommen, oder vornehmen, keinen Rath, Hülff oder Beyſtand leiſten, ſondern auch dem andern Theil oder Stand, ſo wieder dieſen Frieden vergewåltigt, überzogen oder bekriegt würde, wider den Vergwåltiger, oder der ſich thåtlicher Handlung unternimbt, Hülff und Beyſtand leiſten wollen und ſollen ꝛc. Omnis quoque *violentia & via facti* inter vtramque partem perpetuo *prohibetur in inſtr. Pac. Osnabr. art. V. §. 1. in fin.* add. Ill. *Dn. Strykius, de via facti principibus imperii permiſſa, c. 3. §. 4.* Quemadmodum autem *ſubditis* regulariter *non licet*, publicum *religionis*

gionis alicuius in republica hactenus non receptæ *exercitium inuito domino* ſuo *inſtituere*: ita *in imperio* quoque immediatis ſtatuum ſubditis, libertas quidem conſcientiæ, & vt diverſæ religioni nomen dare poſſint, integra relicta, attamen non niſi *priuatum nouæ religionis* ſuæ *exercitium* conceſſum fuit *in inſtr. pac. Osn. art. V.* §. *placuit. 34. Ill. Dn. Strykius d. c. 3.* §. *16.* Quod ſi tamen eiusmodi *ſubditi*, non obſtante prohibitione hac legali, *contradicente etiam principe* ſuo, publicum tamen cultum nihilominus *introducere*, & hoc modo iuris circa ſacra ſe participes reddere conarentur? Certe, principi eo in caſu integrum fore, *iura* ſua *via facti defendere*, illorumque inſolentiam, adhibita etiam vi compeſcere, dubio caret; expreſſe enim in *capitul. Leopold. & Ioſephi art 7.* diſpoſitum eſt, daß denen Chur-Fürſten, Fürſten und Ständen zugelaſſen und erlaubet ſeyn ſolle, ſich nach Verordnung der Reichs-Conſtitutionen, bey ihren hergebrachten und habenden Fürſtlichen Iuribus, ſelbſten, und mit aſſiſtenz der benachbarten Stände, wider ihre Unterthanen zu manuteniren, und ſie zum Gehorſam zu bringen ꝛc. vid. *Ill. Dn Stryk. d. l. c. 2.* § *8.* Quo autem ſubditis omnis auxiliorum exterorum ſpes, qua ſubnixi alias fræNum peruicacius mordere auderent, præſcindatur, leges quoque publicæ prudentiſſime cauent: Ne quis ſtatuum, ſub prætextu religionis, alterius ſtatus ſubditos contra dominum illorum legitimum, protegere conetur. v. *R. I. 1529.* §. Wir auch Chur-Fürſten ꝛc. R. I. 1541. §. Und damit im Heil. Reich ꝛc. R. 1544. §. *83. pax relig.* in R. I. 1555 §. 23. Es ſoll auch kein Stand den andern noch deſſelben Unterthanen, zu ſeiner Religion tringen, abpracticiren, oder wider ihre Obrigkeit in Schutz und Schirm nehmen, noch verthätigen, in keine Weg ꝛc. add Kayſerl. Land-Fried. de Anno 1548. §. Als weyland ꝛc. 1. verſ. daß auch keiner den andern ꝛc. Exterorum autem protectionem quærere, immediatis ſtatuum ſubditis penitus interdictum in *capitul. Ferdin. IV. art. VI. Leopold.*

Digitized by Google

pold. & Ioſ. art. 8. vbi imperator promittit: Daß er dergleichen Protection und Schirm-Brieff über mittelbahre Städte und Landſchafften, denen Gewälten und Potentaten, ſo Seinem und des Heil. Reichs Zwang und Iurisdiction nicht unterworffen, nicht ertheilen, noch ſolche zu ſuchen und anzunehmen geſtatten wolle. *Exceptionem* tamen regula quoque hæc admittit, ſcilicet: *Si ſubditi ius* protectorem extra imperium vel in illo, habendi, longa obſeruantia *acquiſiuerint*, per d. R. I. 1544. & 1555. vbi dicitur: Und ſoll hiermit denjenigen ſo hiebevor von Alters Schutz- und Schirm-Herren anzunehmen gehabt, hierdurch nichts benommen ſeyn ꝛc. v. *Mager. de aduoc. arm. c. 6. n. 364. ſqq.* Subditos quoque *priuilegiatos* ad conſeruationem priuilegiorum ſuorum ſibi ex aliis ſtatibus patronos & protectores aſſumere poſſe, ſtatuit *Er. Mauritius ad capitul. Leop. §. 8. p. m. 809.* illisque *idem* licere, in caſu *vbi inter dominum & ſubditos controuerſia* eſt, ac hi ſibi de vi metuunt, prolixe defendit *Mager. d. c. 6. n. 349. ſqq.* Quod eatenus concedi poteſt, *ſi* ſcilicet *imperator*, penes quem ſummum ius protegendi, aut ſpecialem protectorem dandi, reſidet, illorum *ſecuritati proſpicere* aut nolit, aut *nequeat*. Cum effectu enim *verba capitulationum in d. §. 8.* Alſo Männiglich forthin in Unſern und des Heil. Reichs alleinigen Schutz und Verthädigung ꝛc. ohne imploration in- und auswärtigen Anhangs und Aſſiſtenz gelaſſen werde ꝛc. accipienda eſſe, naturalis rerum connexio docet. Nam ſi imperator officium facere impediatur aut illud negligat, cuilibet ſane ſaluti ac integritati ſuæ pro lubitu proſpicere integrum eſſe debet. Ex hactenus allatis quoque facili negotio pateſcit, ſubditis, ſi *princeps* illorum ad *diuerſa ſacra transeat*, quod omnibus quidem, *non obſtantibus* quibuscunque *reuerſalibus* licitum, iudice *Becmanno, de I. ſubdit. circa ſacra, c. 3. §. 20.* nullam, obſequium debitum denegandi, cauſam inde naſci: quod ſi tamen talis princeps *contra expreſſa pacta nouæ religionis ſuæ* publicum *exercitium* introducere, vel ſubditorum *conſcientiis grauis* eſſe incipiat, imperator ſane illos, contra eius-

Digitized by Google

eiusmodi attentata, protegere, & ne religioni hactenus ibi receptæ, etiamſi ipſe imperator illi non addictus ſit, vis fiat, valida remedia adhibere, obligatus eſt.

III.

Specialis protectio eſt, quam olim [a] Pipinus, & Carolus [b] M. aſſumto patritii [c] & aduocati [d] titulo, ſedi Romanæ, pontifici & eccleſiæ catholicæ, iuramento [e] quoque deſuper præſtito, ſpecialiter promiſerunt. Et hanc quoque imperatores Romano-Germanici, tam in coronationis [f] ſuæ ſolennibus, quam in capitulationibus [g], ab electorali collegio imperii nomine ſemper concinnatis, potiſſimum repetierunt.

a) Creſcente indies *Longobardorum in Italia potentia*, & illorum rege Luitprando ipſam vrbem Romam obſidione cingente, *Gregorius pontifex*, ab imperatore Conſtantinopolitano deſtitutus, ad *Carolum Martellum*, Pipini patrem, qui maior domus regnum Francorum pro rege adminiſtrabat, anno 739. legatos miſerat, obteſtans, *vt ſibi atque affectis eccleſiæ rebus ſuccurreret*, & vrbem obſidio-

 ne

ne Longobardorum eximeret. *Carolus*, eam rem honori ſibi eſſe ratus, *fœdere cum eccleſia iunƈto*, Luitprandum, vt Romana ditione ſine maleficio cederet, legatione miſſa, permouit, v. *Car. Sigon. de regno Ital. L. 3. p. m. 68.* in fœdere autem illo, *Romanum conſulatum* Carolo a papa fuiſſe ſancitum, refert *Gregor. Turon. c. vlt.* hoc eſt: Carolum a papa *principem ſenatus Romani* fuiſſe declaratum, dignitate ac poteſtate ſumma in vrbem & partem Italiæ per S. P. Q. R. collata, proxima tamen ab imperatoria, vtpote quam vel ſibi pontifex reſeruare cupiebat, vel imperatori Conſtantinopolitano, ſaltem titulotenus, iudice *Dn. Schiltero, de lib. eccleſ. Germ. L. II. c. 7. §. vlt.* Vnde patet, Carolum Martellum primum e principibus Francorum *defenſionem ſpecialem* ſedis Romanæ, & quidem ſub titulo *conſulis Romani* ſuſcepiſſe, add. *Mager. de adu. arm. c. 5. n. 319.* Mortuo Martello, Pipini filii iunioris feruidius ingenium miniſtri ac maioris domus nomen, cum regio commutare apparebat. Carolomanno itaque, fratre primogenito, perſuaſione cleri monaſticam vitam amplexo, anno 746. *Pipinus*, ſolus iam vim ipſam imperii tenens, Chilperico III. legitimo rege non niſi titulum habente, *legatos Romam miſit* anno 749 & vt ſanƈtior omnibus noui regis maieſtas haberetur, velamento ambitioni a religione quæſito, *Zachariam* pontificem Romanum *conſuluit*: Vter ei regio faſtigio dignior videretur, is ne, qui otio languens nihil ad communem vtilitatem afferret, an qui dies noƈteſque de regni ſalute atque cuſtodia cogitaret. *Papa*, occaſionem hanc, potentiſſimum iuxta & fortisſimum principem ſibi & Romanæ eccleſiæ obſtringendi, auide arripiens. Omnino ſe regem illum iudicare, qui regni commodis & incolumitati ſeruiret: reſpondit; imo, quaſi non *per modum conſilii*, ſed *ſententiæ pronunciare* rogatus fuiſſet, *interpoſito decreto*, quod *iniquitatis* conuincit *Dn. Schilter, d. l. II. c. 9. §. 6 ſqq.* Regnum Chilperico, vt parum idoneo, abrogauit, & Francis, ſacramenti religione ſolutis, vt Pipinum regem ſubſtituerent auƈtor fuit. Eo ipſo autem *ius deponendi*

di reges & abſoluendi ſubditos alienos a iuramento fidelitatis inaudito antea exemplo, nullo iure exercuit, vid. Gratianus in *cau. 15. qu. 6. c. alius 3. Dn. Schilter. d. c. 9. § 5 ſq* Chilperico itaque abdicato & in monaſterium detruſo, Pipinus conſentientibus Francis, a Bonifacio archiepiſcopo Moguntino in Sueſſionum ciuitate rex Francorum conſecratus fuit, vid. *annal. Pipini ad Ann. 749. & 750. Sigon. d. l 3 p. m. 74.* Erat ſane *Pipinus* magno illo beneficio *ſedi Romanæ obſtrictus*; id enim, quod fieri vix poſſe videbatur ſacroſancta autoritate ſua papa iuſtum effecerat, vt verbis *Sigonii d. 7. p. m 26.* vtar; hinc cupiebat, ab eadem poteſtate *idem ius ad Carolum & Carolomannum filios transferri.* Aderat mox exoptata implendo deſiderio ſuo occaſio. *Aiſtulfus* Longobardorum rex, exercitu vrbi Romæ admoto vltimum pontifici ac Romanis excidium, & ſeruitutem, ni ſuæ ſe poteſtati permitterent, intentabat. *Stephanus II.* qui eo tempore pontificatum tenebat, prope diuinitus admonitus, liceat iterum *Sigonii* verbis rem exprimere, Gregorii exemplo *auxilium e Francia* miſſis primo legatis, *poſtulat;* mox tamen, cum nec imperatoris Græcorum nec Pipini legati æqui aliquid ab Aiſtulfo impetraſſent, *ipſe pontifex in Galliam* ſe confert; & a Papino magnifice exceptus, verbis ad ineſcandum ambitioſi principis animum, ſummo ſtudio compoſitis, prolixe exponit; Eccleſiam nempe & Italiam omnes ſpes ſuas *in Pipini fide* atque *potentia* poſuiſſe, quæ, quales quantæque ſint, patrem eius *Carolum, non regem, ſed regis vicarium* ſatis docuiſſe, cum Luitprandum eadem molientem ſua autoritate a nefario incepto, Gregorii pontificis voluntate commotus, auerterit. Acceſſiſſe inde haudquaquam contemnendum *Zachariæ pontificis beneficium*, cuius decreto *Papinum ad tantum faſtigium* dignitatis *euectum*, par ſit *in perpetuum eccleſiæ eſſe defenſorem acerrimum &c.* Reſpondit Pipinus: Se daturum operam, vt & ille & Italia tota intelligat, ſibi *neque erga eccleſiam fidem deeſſe*, neque in Italia defendenda *virtutem.* Vnum illud modo enixe ab eo petere, vt ſecum in Francia vsque ad proxi-

Digitized by Google

mam æſtatem permaneat, *ſeque* interim ac *filios ſuos* Carolum & Carlomannum *reges Franciæ*, Zachariæ inſtituto *perungat*. Se tum demum iuſte regnare exiſtimaturos, cum rite appellati a pontifice Romano, conſecratique reges erunt. Gratiis actis vtraque res *a pontifice* benigne *promiſſa* fuit. Indicto igitur Francis in V. Idus A C. 754 concilio, *papa* in æde S Dionyſii *Pipinum*, & *Carolum* ac *Carlomannum* filios, & Bertradam vxorem, *reges* inunxit, ſolenni carmine aſtantes *Francorum proceres* ſacræ deteſtationis *obſtringens: ne* vnquam *alios, quam ex ſuperſtite ipſorum progenie ſuper ſe regnare* iuberent, quos conſtaret, diuina prouidentia *ad catholicæ eccleſiæ tutelam* adſcitos, ac per ipſum Chriſti vicarium vnctione ſanctiſſima conſecratos. Interim vniuerſa, quæ conuenerat, *Francorum nobilitas plaudebat*, atque ad tantæ rei ſpectaculum præ lætitia geſtiebat. Ne autem *pontifex* propriis emolumentis, ac occaſioni Romanæ ſedis potentiam inſigniter augendi deeſſet, ille, Francorum omnium erga Romanam eccleſiam ſtudia animadvertens, non ſolum *bellum* pro recuperando Exarchatu Pentapolique *ſuaſit*, ſed etiam ne *ea redderentur imperatori* contendit. *Conſtantinum* enim propter deſertam Italiæ tutelam, & inimicitias cum eccleſia aperte ſuſceptas, *indignum* eſſe, qui rerum in Italia potiretur. Quod ſi Pipinus aut *grati hominis* officium præſtare, aut animæ ſuæ conſulere, aut pontifici laboris & periculi ſui præmium aliquod tribuere vellet, *vtramque regionem beato Petro* præcipui beneficii loco concederet. His auditis, *Franci* maximo animorum conſenſu *bellum decreuerunt*, *Pipinus* autem, palam audientibus omnibus: ſi Deus Longobardicæ victoriæ illum compotem fecerit, pollicetur, ſe *pro remiſſione peccatorum* ſuorum impetranda *Exarchatum & Pentapolim* imperio Romano detracta, *beato Petro & ſucceſſoribus eius traditurum*, in perpetuum poſſidenda, atque ita præſentem ſcribam in tabulas referre iuſſit, easque & *ſuo*, & *Caroli* & *Carlomanni* filiorum præſentium *ſacramento* muniuit. Hisce conditionibus abſolutum fuit *intimius mutuæ defenſionis* inter papam & Pipinum ac filios ſuos *fœdus*; de

quo

Digitized by Google

quo pauca tantum verba facit, *autor incertus annal. Pipini*, (quem *Petr de Marca, de C S. & I L. 2. c 2 & Lambecius, de biblioth. cæſar. l. 2 c. 5. Segm. 32 p. m 400. ſq. Eginhardum*, qui etiam vitam Caroli M. ſcripſit, alii *Adelmum* vel *Adomarum* faciunt, vid. *Bœcler. hiſt ſec. IX. & X. p m 18.* Eginhardum vero annales ſcripſiſſe negat Dn. *Schurtzfleiſch de diuiſ. imper Karolini, th. 15.* (& ipſa inſcriptio illos aſtronomo cuidam, Ludouici regis domeſtico, ap. *Iuſt. Reuberum in tom. vn. ſcriptor. Germ. p. m. 15.* tribuit, vnde omnia incerta manent) *ad ann. 754.* Stephanus enim papa, inquit, poſtquam a rege Pipino *eccleſiæ Romanæ defenſionis firmitatem* accepit, ipſum ſacra vnctione ad regiæ dignitatis honorem conſecrauit, & cum eo duos filios eius, Carolum & Carlomannum. Euentus huius pacti feliciſſimus Romanam eccleſiam inſigni territorio auctam, potentiſſimam reddidit: Victo enim Aiſtulfo, *Pipinus Exarchatum Rauennatenſem*, totamque *Pentapolin* SS apoſtolis *Petro & Paulo*, ſiue ſedi Romanæ tradidit. Imperatorem Conſtantinopolitanum autem, prouincias hasce ſibi ſummo iure debitas, repetentem, frigida ſatis excuſatione hac remouit: Se ſcilicet nullis præmiis humanis inductum, ſed diuinæ promerendæ gratiæ ſtudio inflammatum, *eccleſiam Romanam in fidem recepiſſe*, quod id ad animæ ſuæ ſalutem & peccatorum remiſſionem valituram iam pridem ſibi perſuaſiſſet. Exarchatum ſe & Pentapolim S. Petro & ſucceſſoribus eius traditurum iuraſſe; nulla itaque ratione adduci poſſe, vt fidem fallat officioue decedat, vid *Sigonius d. l. 3. ad ann. 755. p. m. 80.* Conſtantinus Imp. viribus impar, ac neceſſitati cedens, non ita multo poſt, vt *Ado Viennenſis in chronico* refert, ſcilicet ann. 757. miſſis donis regi Pipino, pacem cum Francis ſtatuit; eo ipſo autem, iudice *Dn. Schiltero d. c. 9. §. 10.* iuri ſuo taciter renuntians, in factam a Pipino traditionem conſenſit. Imo hac ipſa occaſione, & ad repellendos ſub prætextu iuris, imperatorum Græcorum legatos, regiones Italiæ ann. 767. denuo repetentes, *donationem* illam *Conſtantini M.* in *c. Conſtantinus 14. d. 96.* relatam, iuſſu Pauli papæ, & conſenſu Pipini *effictam* fuiſſe, ſuſpicatur *Petr.*

 de

de Marca. de Concord. ſacerd. & imper. L. III. c. 12. add. Claude Fauchet des antiquites de France. L. 6. c. 4. Lubens in enarrandis hisce prolixior eſſe volui, *Sigonium*, cuius magna in rebus Italicis illorum imprimis temporum autoritas, potiſſimum ſecutus, quo tanto euidentius pateant arcanæ iſtæ cauſæ, quæ Romanæ ſedi tam potentem diuitiarum ſuarum protectorem pepererunt. Scilicet, lauabat manus manum; & ambitioni vtriusque ſatisfiebat. Callida Pipini conſilia papa artificioſis technis ſuis ad maturitatem promouebat; ab illius potentia in exequendis ambitioſis deſtinatis iterum adiutus. Vno verbo: Pipinus legitimum regem ac dominum ſuum autoritate pontificis ſolio deturbat, & Francicum regnum eodem approbante, acceptum, hereditario iure ad filios ſuos transmittit. Pontifex Pipini ope imperatores Græcc-Romani legitimum imperium excutit, & detractas illi fertiliſſimas regiones, potentiſſimas Italiæ ciuitates, & innumeras diuitias ſibi ac ſedi Romanæ perpetuo ſeruandas, acquirit; tantique protectoris potentia fretus, ad maiora audenda ſucceſſoribus ſuis viam ſternit. Vterque iniuſtus, vterque vſurpator, dominandi libidine incenſi ſalutis publicæ ac religionis ſeruandæ prætextu abuſi, non niſi ambitioni, & cupiditati habendi litarunt ſuæ; & egregio exemplo comprobarunt: Principes alienis bonis inhiantes, clericorum amicitiam, vtplurimum expetere; illos vero, ſub ſpeciali brachii ſecularis tutela ſecuros, ad quodlibet audendum pronos fieri.

b) Carolum M. cum patre & fratre a Stephano pontifice ann. 754. in regem vnctum, fœdus quoque illud, de Romana eccleſia defendenda, iuramento ſuo firmaſſe, paulo ante diximus. Eo itaque ex tempore Carolum quoque dignitatem ac poteſtatem *patricii Romanorum & protectoris* vel *aduocati pontificiæ ſedis*, vna cum patre & fratre ſuſcepiſſe ac geſſiſſe inde conſtat, quod, cum Paulo I. mortuo, Deſiderius occultis machinationibus electionem noui pontificis ſufflaminare, aut ſuæ factionis hominem violento modo eccleſiæ obtrudere auderet, Chriſtophorus vero primicerius, cum cleri & militiæ pro-

Digitized by Google

proceribus, ac cæteris Romanis ciuibus Stephanum III. elegiſſet; hic Sergium ſecundicerium ad Pipinum, eoque, dum ille in itinere erat, e viuis erepto, ad ſuperſtites filios *Carolum & Carlomannum* deſtinauerit, oratum, vt ad ſe eruditiſſimum quenque e Francia epiſcopum mitterent, quo *ex eorum auctoritate eccleſiam conſtitueret;* qui etiam legatione accepta morem voluntati pontificis geſſerunt v. *Sigon. d. l 3. ad ann. 768. p. m. 82.* & eadem ex ratione Stephanus III. Carolum & Carlomannum *reges & patricios Romanorum*, in literis ad eos datis, iam antea compellauerat, vti ex Baronio refert *Lehmann. chron. Spir l 2. c. 40. p m 16.* Carlomanno deinde A. 771. defuncto, *Carolus ſolus*, excluſis fratris filiis, qui cum matre ſua ad Deſiderium Longobardorum regem, Carolo ob repudiatam paulo ante eius filiam, valde iratum, confugerant, *conſenſu* omnium *Francorum rex* conſtituebatur, *Eginardus in Car. M. Anon. annal. ad ann. 771.* quamuis enim regnum Francicum hereditario iure e Pipini inſtituto ad Carolum perueniſſet, ita vt nullius amplius conſenſum neceſſarium fuiſſe videatur: attamen cum ius primogenituræ nondum eo tempore obtineret, ſed omnes defuncti filii æqualiter ſuccederent, *ad diuidendum regnum*, quod neutiquam patrimoniale erat, *populi autoritas* requirebatur; ita enim in conuentu generali omnes Franci Carolum & Carlomannum ſibi reges, ea conditione, vt totum regni corpus ex æquo partirentur, conſtituerant apud *Eginardum*, & *annal. anon ad ann. 768* pari modo conſenſu populi, ad declinandam inuidiam opus habebat *Carolus*, dum *fratris* Carlomanni *filios*, *iure* in regni partem, a patre ad illos legitime deuolutam, *exuere* intendebat, *amicitia* quoque *pontificis* maxime indigebat, ne ille Deſiderii ſolicitationibus & minis cedens, filios Carlomanni reges etiam inungeret. Hoc enim volebat Deſiderius, non vt ipſis pueris gratiam tribueret, ſed vt compos voti factus aut Carolum a pontificis amicitia alienaret, aut bello ciuili per eandem cauſam in Francia concitato, facilius Romam Italiamque ſubigeret, vid. *Sigon. d l. p m. 84.* Mirum itaque non eſt, legatis pontificis, qui Carolum oratum

vene-

Digitized by Google

venerant, vt aui patriſque exemplo *affectis eccleſiæ rebus*, contra Deſiderium, qui pontificem ad inungendos Carlomanni filios cogere vellet, *opem afferret*, illum enim pro ſua prudentia facile intelligere poſſe, *quanti hoc ipſius interſit*; Carolum quoque ſumma animi alacritate reſpondiſſe: Se pontificis ſtudio libenter obſequuturum, & vt Deſiderium, ſiue auctoritate ſiue armis a vexatione Romanæ deterreret eccleſiæ, connixurum; apud ſe cum *beneficiorum ab eccleſia* acceptorum memoriam, tum *ſedis apoſtolicæ maieſtatem* & eſſe, & in perpetuum fore ſanctiſſimam; *Sigon d. l p. m. 85*. Eandem quoque promptitudinem penes proceres Francorum, *eccleſiæ*, bello contra Deſiderium decreto, *opem ferendam eſſe*, in conuentu generali vnanimiter ſtatuentes, adfuisſe admirationem haut meretur; eorum enim pariter intererat, ne Carlomanni filii, quos aſſenſu ſuo hereditate paterna priuauerant, regia dignitate a pontifice aucti, ad repetendas ditiones patrias, Longobardorum viribus ſtipati, Franciam ingrederentur. Accendebat inſuper animos cupido prædæ, & ſpes Longobardorum ſedes occupandi, vnde & *Sigon. dl. p. m. 86.* Arma tanto ſtudio expedita fuiſſe refert, vt facile appareret, Francos ſe *non ad eccleſiam ſubleuandam*, ſed ad Longobardorum regnum euertendum accingere. Nec mora, pontifice iterum a Carolo *vt ius tueretur eccleſiæ* poſtulante, bellum Longobardis illatum, neque illi prius quam ipſi Longobardorum regno, finis impoſitus fuit. Carolus enim capto Deſiderio, ciecto ex Italia Adalgiſo illius filio, natis Carlomanni cum matre illorum in poteſtatem redactis, Longobardis omnibus in fidem ac deditionem acceptis, regnum Italiæ ſibi victoriæ iure vindicauit, dontifici Exarchatum & Pentapolim a Pipino olim donata, reſtituit, ac inſuper complurium locorum a *Sigon. dl. p. m. 88*. relatorum, vtile dominium adiecit. Pontifex, ne ſe ingratum benefactorem erga exhiberet, Carolo Romam venienti, inter quam multa ſolennia, venerandas quoque cruces, non aliter atque *exarchis*, *patriciiſque* quondam ſolebat, obuiam miſit; Imo vniuerſo procerum conuentu conſen-

Digitized by Google

ſentiente decreuit; *vt Carolus patricius Romanus eſſet;* per ſingulas prouincias archiepiſcopos inſtitueret, ita vt niſi ab eo laudarentur & inſtituerentur, a nemine ſacrarentur; & vt pontificem eligeret, ſedemque apoſtolicam ordinaret. v. *C. Adrianus. 22. diſt. 63. Sigon. l. 4. p. m. 89.* Vbi tamen notandum, *patriciatus dignitatem* Carolo *non* demum poſt deuictum Deſiderium *primitus collatam, ſed* potius illam, quam olim cum patre & fratre, vti paulo ſuperius diximus, adeptus fuerat, de nouo *repetitam,* & extenſa eius poteſtate *ampliorem* & *auguſtiorem* redditam fuiſſe, vti pluribus docet *Lehmann. chron. Spir. l. 2. c. 40. p. 162. ſqq.*

c) *Patricii* olim apud Romanos *nouis hominibus* & familiis *plebeiis* opponebantur, vnde *Capitolinus* dicit, *Opilium Macrinum,* delato a militibus imperio, *nouum hominem,* & qui paulo ante procurator priuatæ rei fuiſſet, a ſenatu *in patricios allectum* fuiſſe; quem locum perperam de patriciatu ſecundi generis intelligit *Gutherius de off. dom. Aug. l. 1. c. 40. p. m. 255.* notante *Dn. Schiltero de lib. eccl Germ. L. II. c 7. §. 10.* Recentiorum enim patriciorum ordinem *Conſtantinus Magnus* inſtituit, eumque ſummis & *perpetuis* honoribus auxit. *Patris* enim *loco* ab imperatore habebantur, & in conſiſtorio *conſiliis ſecretioribus* principis intererant patricii v. *l. vlt. C de conſul. § 4. l. quib. mod. patr. pot. ſolu* præſentales ideo dicti, v. *Caſſiodor l 8. c. 10. Guther. de O. D. A. l. 2. c. 19 p. m. 465. rem bellicam* quoque adminiſtrabant, & *regendis prouinciis* præficiebantur, v. *Guther d l p m 469* Imo *omnibus aliis* anteponebantur, per *l. 3. C de conſul.* exceptis *conſulibus* qui actu regimen exercebant; ita enim *Theodoricus Gothorum* rex ap. *Caſſiodor. l. 6 var. c. 2.* de patriciatu loquitur: Præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit; *vni tantum cedens fulgori,* quem interdum etiam a nobis conſtat aſſumi, hæc autem de conſulatu quem imperatores, nec non Gothorum reges ipſi gerere ſolebant, accipienda eſſe, bene monet *Bignon. ad formul. Marculfi l. 1. c. 35.*

D Vn-

Digitized by Google

Vnde recte *Gothofr. ad d l ; lit b.* ſtatuit: Patriciatus honorem conſulatu maiorem fuiſſe *non gradu*, ſed *duratione*, quia non niſi morte ſoluebatur, cum conſulatus annuus tantum eſſet; *Caſſiodor. dl. vers: nam mox vt datus &c. Guther dl p m 466* Accedens tamen conſulatui, illius dignitatem augebat, ita vt e duobus conſulibus, ille qui patricius ſimul erat, alterum perpetuo præcederet, arg. *l. 1. verſ Quod ſi quis prior conſul poſteriori conſuli, eidemque patricio poſt habitus &c C. de conſul* A Romanis vſus dignitatis huius *ad Gothos* Italiam occupantes tranſiit, hi enim Romanas literas, mores & conſuetudines adeo hauſerant, vt nihil inter eos & Romanos ipſos diſcriminis eſſe appareret, laudante *On. Panuinio de comitiis imper. tit. orient. imp. origo. p. m. 313* Legi hanc in rem merentur formulæ, quibus Theodoricus & Athalaricus, Gothorum reges in conferenda dignitate patriciali vſi fuere, a *Caſſiodoro* nobis ſeruatæ, in quibus de officio & celſo honore iſto, qui & *armis conueniebat & in pace reſplendebat*, vti Athalaricus illum deſcribit, varia & egregia annotata inuenies, ap. *Caſſiodor. variar. l. 3. c. 5. & 6. L. 6. c. 2. l 8. c 9 & 10.* vbi etiam *l. 1. c. 3.* codicilli quibus Theodoricus rex ipſi *Caſſiodoro* ſenatori *patriciatus apicem* contulit, recenſentur. *add. Goldaſt. tom III. conſtit p m. 71. 94. & 97.* Apud *Longobardos* quoque, qui Gothis ſucceſſerunt, eandem dignitatem cognitam fuiſſe, elegans ille locus, integrum proceſſum in creatione patriciorum adhibitum depingens, quem ex *Paulo Warnefr. diac de reb geſt. Longobard.* excerpſit *Mager. de adu. arm. c. 5. n. 302.* ſufficienter euincere poteſt, de *Anglis* idem teſtatur *Bignon ad d. l. Marculfi. p. m 528.* autoritate *Alcuini & Rogerii Houedeni in ann L 1 ann 797.* potiſſimum ſubnixus. Patricios quoque ſub primis Francorum regibus ſummam dignitatem habuiſſe *Gregorii Turonenſis Fredegarii*, aliorumque teſtimonio probant *Bignon d l. p m. 527 Dn. Schilter de L. E. G. II, §. 2.* qui inſuper obſeruat, dignitatem hancce antiquiorem quidem *maioratu domus*, gradu tamen *inferiorem* fuiſſe; imo, illos cum ducibus eodem munere functos

pu-

Digitized by Google

putat, *Bignon. d. p. m. 528.* &, qui illum ſequitur *Bœclerus de reb. Sec IX. & X. in Carolo M p. m 15.* patriciorum, inquit, his temporibus, idem munus quod ducum, prouincias adminiſtrare, Exercitus regere. *Marculfus* quoque *monachus*, qui ſub Chlodouæo II. Dagoberti filio, Seculo VII. claruit, *L. 1. c 8* chartam regalem exhibet, ex qua patet, duces, comites, & patricios eadem formula a principe inſtitui ſolitos. Accuratiorem tamen conſiderationem hactenus relata optimo iure mereri videntur, quo eo clarius pateat, qualem ac quantam poteſtatem Pipinus & Carolus M. ſub patricii Romanorum titulo acceperint, imprimis, quod illa maxime implicita a nemine hactenus ſatis extricata deprehendere licuerit. Scilicet, erant *patricii* ex inſtitutione Conſtantini M. in imperio Romano, teſte *Zoſimo l. 2 ſumma* poſt imperatorem *dignitate* conſpicui, illi enim *patris loco* erant, cuius conſilia prudentia ſua moderabantur. Vnde merito *adiutores imperatoris* in dicta formula, quam ex *Paulo diacono* excerptam operi ſuo inſeruit *Mager. c. 5. n 302.* appellatos eſſe deprehendimus. add. *Th Dempſterus, in paralipom. ad Roſini antiqu. Rom. l. 5. c. 5.* Neque tamen perpetuo imperatoris lateri adhærebant, ſed &, cum illorum fides experientia, ac prudentia exuberaret, negotia grauiſſima & maxime ardua illorum curæ committebantur: Vnde *patricios* aliquando *legationes obiiſſe*, *exercitibus* præfectos, & *prouinciis* regendis præpoſitos fuiſſe, imo ſummam rerum tenuiſſe legimus. Eiusmodi enim viros, a latere imperatoris venientes, & e numero primariorum miniſtrorum ſtatus ſelectos, maiori cum autoritate res magni momenti expedire poſſe, haut vana perſuaſione credebatur. Ipſe Iuſtinianus in epiſtola, quam *Cuiacius l. 10. obſeruat. c. 12.* vulgauit, ad *Narſetem patricium in Italia.* ſcribit: Se *Beliſarium patricium* contra Gothos in Italiam expediuiſſe &c. & *Freculphus tom 2. chron l. 5. c 23* narrat: Iuſtinum imperatorem *Narſetem patricium* contra Gothos in Italiam direxiſſe &c. Vtrumque autem exercitui ducem datum fuiſſe, nemini ignotum eſt. Eleganter quoque obſeruat *Guther.*

ther. d. l. p. m. 469. quod illa militum, ſtatio quibus patricius imperabat, *ſedes patricia* dicta fuerit. Quando autem *prouinciis regendis* præficiebantur, *denominationem* quoque *a regione* cui præerant ſortiri ſolebant vnde recte notat *Guther. d. l.* ſe *patricios* Italiæ, patricios Africæ, patricios occidentis, patricios *Romanorum &c.* offendiſſe; & *pag. m. 469.* ex Conſtantini imperatoris Porphyrogeniti libro, de adminiſtrando imperio docet, *Italiam* a tempore Conſtantini M. in *duas partes* diuiſam, *a totidem patriciis* rectam fuiſſe. Neque tamen *Gutherio* aſſentiri licet, quando *p. m. 473.* patricios hosce alios omnino facit, ab iis qui patres imperatoris vocabantur; erant enim ex illo ipſo ordine, quamuis breuitatis ſtudio e. g. patricius Italiæ diceretur, qui, accurate loquendo *patricius & præfectus Italiæ*, h. e. locum tenens imperatoris & gubernator Italiæ; vel vti poſt Iuſtinianum titulus erat, *exarchus Italiæ*, dici debuiſſet. Minus itaque recte, *patricii & exarchi* vocabula ſynonyma facere videtur Dn. *Schilter. d. c. 7. § 2. in fin.* ipſe enim Gregorius papa, quem citat, dum in epiſtolis ſuis, patricium & exarchum dicit, non vnam ſed *duplicem dignitatem* in vna perſona exiſtentem, indigitat. Pari modo *Bignonius*, & qui illum ſequitur *Boeclerus*, *patricios cum ducibus confundunt*, dum illos cum ducibus eodem munere functos ſcribunt. Neutiquam enim hæc duo vocabula ſibi inuicem æqui pollent, multo minus reciprocantur; Nam etiamſi negari nequeat, patricios quoque ducum munere functos; nondum tamen inde ſequitur, quod omnes patricii exercitibus cum ducatu præfuerint, adhuc minus vero, quod omnes duces etiam patriciatus dignitatem habuerint; hoc enim neceſſarium aut perpetuum fuiſſe nulla hiſtoricorum fide demonſtrari poteſt. Obſeruare autem debuiſſet Bignonius, quod inter decem illos *duces*, quos ex *Fredegarii appendice c. 78.* ipſe recenſet non niſi *vnus*, ſcilicet Willibaldus *patricius* fuerit, quamuis facile largiri queamus, tractu temporis patriciatus honorem, in plures diffuſum de ſplendore ſuo non nihil amiſiſſe, & ideo apud Francos, duces, comites & patricios eadem formu-

la

la inſtitutos fuiſſe, quod *Marculfus L. 1. c. 8.* innuere videtur. Illud vero ante omnia notandum, omnes omnino *patricios*, quotquot vel prouinciis rectores, vel exercitibus duces datos deprehendimus, *poteſtatem* ſaltem ab imperatore *mandatam*, & in eius maieſtate radicatam, exercuiſſe; Neque *exarchum* Rauennatenſem, ampliori iure aut propria aliqua poteſtate gauiſum fuiſſe. Cum autem ille ipſe exarchus *patricius* quoque *Romanorum* diceretur; (non patricius Romanus nam hoc nomine a plebeiis antiqui patricii diſtinguebantur) hinc facile patet, quare *Carolo Martello conſulatus* potius, quam patriciatus a pontifice decretus fuerit. Romanis nempe patricium ſuum habentibus, alius patricius dari non poterat, vt taceam conſulatum antiquitatem magis ſapere, & ſupremam in republica Romana dignitatem denotare, cum patriciatus apud Francos maior domatu, vti barbare dicebatur, quem Martellus iam gerebat gradu inferior eſſet. Sublato autem & *deſtructo exarchatu*, & ne re ſuſcitari poſſet, ditionibus ad illum ſpectantibus ſedi Romanæ a *Pipino* donatis, huic demum ac filiis eius pontifex & ſenatus Romanus *titulum patriciatus Romanorum* contulerunt; qui etiam illo contentus, in Franciam remeauit. Equidem Pipinus hoc ipſo, omne quoque ius & poteſtatem in vrbem Romam & ipſum papam, ſiue electionem eius ſpectes, ſiue mores & vitam, accipere debuiſſet, qualem ſcilicet exarchi hactenus habuerant. Verum, cum pontifices non ideo imperio CPolitano ſe ſubtrahere laboraſſent, vt tertio alicui ſe eodem modo ſubiicerent, *Pipinus*, amicitia pontificis ad firmandas res ſuas in Franciæ regno indigens, *nudo nomine & aliquali autoritate*, precaria fere, contentus, reliqua, tanquam odioſa, lubens ſilentio transmittebat. vid. Dn. *Schilter. d. L 2 c. 9. §. 11 fluctuabant* enim eo tempore omnia mirum in modum in Italia. *Papa* ſequeſtrata animarum cura. ambitioni & auaritiæ litabat ſuæ, & excuſſo ſub prætextu controuerſiæ de cultu imaginum, & periculi a Longobardis imminentis, imperatorum dominio, *imperio vrbis Romæ inhiabat*, vid. *Con-*

 ring.

ring. de Germ. imp. Rom. c. 6 & quamuis Pipinus de vrbe illa a Longobardis ſuis viribus liberata expreſſe nihil diſpoſuiſſet; eo tamen conniuente, papa *ſuperioritatem territorialem* in ipſa vrbe *exercebat* fatente id *Adriano* pontifice, in *epiſt. 35. ap. Schilter. d. c. 9 §. 13.* E contra S. P. Q. R. priſtinæ dignitatis memor, imperium pontificis reſpuebat, & ad *vetuſtam libertatem* anhelabat. Ad eludendos aute *imperatorum CPolitanorum* conatus, qui Romam cum exarchatu poſtliminii iure ſibi vindicare nitebantur, patriciatus poteſtatem a Pipino occupatam obtendebant, &, quod ille, ſe nunquam ciuitates ſedi apoſtolicæ donatus vllo modo ab illa alienari aut imperiali ditioni iterum tribui, paſſurum, iuramento quoque præſtito affirmaſſet, pontifices ſe penitus inuitos ad retinendas illas ditiones adactos, excuſabant; *eminus* vero, ſeria parantibus, *Francorum arma* ad terrorem incutiendum apta, *oſtendebant.* Nonnulli putant, *patriciatum ſummam* Romanorum principis *poteſtatem* denotaſſe, eamque Pipinum tam in vrbe Roma quam in exarchatu exercuiſſe, vid. *Lehmann chron. Spir. l. 3. c. 24. Dn. Schurtzfleiſch. de diuiſ. imp. Karol. th. 14. Dn. Schilter. d. c. 9. §. 13.* Alii e contra, papam & Romanos adhuc ſummum *imperatoris CPolitani* imperium agnouiſſe, *Pipinum* vero illius tantum *vicarium* conſtituiſſe aſſerunt, vid. *Petr. de Marca de* C. S *& I. L. 2 c. 2. & L. 3. c. 11.* Verum, ſi dicendum quod res eſt, totus ille *Pipini patriciatus,* innumeris difficultatibus inuolutus, *obſcuritate* maxima *laborat*, tantus quantus vero eſt, *magiſtratum* vbiuis *ſapit*, neque vllum ſummæ poteſtatis indicium habet. *Pontifex* enim & Romani non vno ſaltu, ſed per gradus ad plenam libertatem graſſari, ſecurius ducebant, hinc *ne* penitus ab imperatore *deſciuiſſe*, ſed potius illi ſpeciem adhuc aliquam iuris competentis reliquiſſe viderentur, ſub magiſtratus ſueto vocabulo Pipinum ſaltem *protectorem* ſibi contra quoſuis, ne quidem ipſo imperatore excepto, aſſumſiſſe videri volebant, cui tamen præter titulos magnificos *nullam veram poteſtatem* tribuebant, qualem etiam Pipinum in Italia aduerſus pontificem & Romanos exer-

Digitized by Google

cuiſſe, nullis hiſtoriarum monumentis probari poteſt. Et hæc procul dubio, genuina cauſa fuit quare *Carolus M* ante ann. *774 titulum patricii* in totum, *neglexerit*, neque illo vnquam vſus fuerit, quamuis a papis illi iſte tribueretur. *Dubium* enim erat, *num poteſtatem* aliquam annexam haberet, & inſuper *dependentiam* ab imperatore CPolitano *inuoluere* videbatur; expreſſe enim in *lege illa regia* dicitur ſynodum deliberaſſe, quemadmodum etiam hæreſes & ſeditiones aboleri poſſent de apoſtolica ſede, & *dignitate patriciatus*, & Romano imperio, quod ex *iis omnibus nimius error in vniuerſo orbe creuerit*. Poſtquam vero deuictis Longobardis Ann. 774. Romam veniſſet, ac ab Adriano pontifice, referente hoc *Anaſtaſio in vita eius*, ingenti cum honore, & ſicut mos eſt, ad *exarchum aut patricium* ſuſcipiendum, exceptus fuiſſet; (regi enim, annotante *Sigon. L. 3. p. m. 81. n. 20. venerandas cruces* non aliter, atque *exarchis patriciisque* quondam ſolebat, papa obuiam miſerat) tunc Adrianus cum omni clero & populo ac vniuerſa ſancta ſynodo *Carolo Auguſto conceſſit omne* ſuum *ius & poteſtatem eligendi* ſummum *pontificem & ordinandi apoſtolicam ſedem*, nec non archiepiſcopos & *epiſcopos* per ſingulas prouincias *inueſtiendi*: imprimis autem *dignitatem patriciatus* ſiue principatus. Et hæc eſt ſolennis illa lex regia, quam & *Gratianus* decreto ſuo in *c. Hadrianus 22. D. 63.* inſeruit: pleniorem autem Theodorici a Niem ſolicitudine ſeruatam, exhibuit *Goldaſtus. tom. 1. conſtit. p. m. 16. Schilter. inſt. iur. publ. tom. II. tit. 1. p. m. 1. ſqq* ac illius veritatem contra Baronium fortiter propugnant *Goldaſt. in rationali ad d. l. Conring. de Germ. imp. Rom. c. 6. p. m 46 ſqq. Schilter de L. E. G. L. II, c. 11. §. 1.* & in *notis ad legem illam regiam. d. l. p. m 8. ſqq.* Ex eo itaque tempore Carolus nomini ſuo titulum patricii adiicere, annos quoque patriciatus ab hoc anno 774. numerare cœpit; vnde liquet, iſto demum anno vna *cum nomine*, & *rem ipſam patriciatus ab illo* acquiſitam fuiſſe; nam ante illud tempus *nec nomine nec poteſtate* patricii vſus fuerat, obſeruante *Conring. d. l. p. m. 47. & 50.* Cautela autem a *Grotio de I. B. & P. I. 3. §. 10. n. 1.*

tra-

Digitized by Google

tradita: ne ſcilicet ambiguo nominis ſono, aut rerum externarum ſpecie decipiamur; hic quoque adhibenda eſt. Quamvis enim Carolus *patricii* tantum Romanorum *titulum* gereret, in *effectu* tamen *ſummam* & independentem poteſtatem in vrbe Roma & reliquiis imperii Romani exercebat, cum patriciorum ſiue exarchorum, poteſtas dependens & mandata ſaltem eſſet. Italia enim iam omnem obedientiam erga imperatorem CPolitanum exuerat, & nullum alium dominum quam Carolum, regem Francorum & Longobardorum, ac patricium Romanorum, agnoſcebat, qui etiam eandem ob rationem in ſolenni illa lege regia *rex Romanorum* dicitur Vnde minus accurate *Conring. d. l. p. m 49.* Carolo talem ſolummodo poteſtatem, qualis olim exarchorum fuerat, tribuit, cum per hactenus deducta longe maiorem ac plane regiam habuerit. v. *Dn Schilter. d l. II. c. 11. §. 4. patricii* autem *nomen,* cum ſemper adhuc imperfectionem aliquam admixtam habere videretur, *Carolus* tandem Ao. 801. *cum imperatorio* commutauit. Cum enim *poteſtatem regiam* & rem ipſam iam dudum habuiſſet, æquum videbatur Leoni pontifici & Romano populo, vt etiam imperatoris & Auguſti titulus accederet. Neque, Carolo *inuito aut inſcio* hoc contigiſſe, vti quidem *Eginardum* ſecutus putat *Dn. Schilter d. c. 11. §. 5.* facile ſibi perſuaderi patietur, cui artes aulæ, ſimulationes ac diſſimulationes principum notæ ſunt vid. *Sigon. L. IV. p. m. 99* imo expreſſam aliquam *pactionem* de tradendo imperio inter Carolum & papam populumque Romanum *præceſſiſſe,* autoritate *Siffridi presbyteri,* & *Gothofridi Viterbienſis,* probat *Boecler. in Carolo M. p. m. 25.* Ex eo itaque tempore, *Carolus,* ablato & *omiſſo patricii* nomine, IMPERATOR & AVGVSTVS appellatus fuit; *Ado, & annal. aſtron ad ann. 801.* quo ipſo titulum vniuerſalem imperii Romani occidentalis a CPolitanis imperatoribus hactenus per plurimos annos non defenſum, deſertum, & tandem a *Nicephoro* & *Michaele* optima orma reſignatum, acquiſiuit, vid. *Schilter. d. c. 11. §. 6. ſqq. & inſt. iur. publ. tom. II. tit. 2. p. m. 17. ſq.*

d) *Ad-*

d) *Aduocati olim* dicebantur, quicunque amico præſentiam ſuam commodabant; poſtea in ſtrictiori ſignificatu hoc nomine veniebant *iuris periti,* qui litigantibus in iudicio conſilio ſuo aſſiſtebant, illorumque cauſas agebant; cauſarum patroni in *L. 1. & 5. C. de aduoc. diuerſ. iudic.* cauſidici, in *l. 3. C. eod* exinde dicti. Tandem ſignificatio hæc ad *omnes* omnino, qui *alterius defenſionem* ſuſceperant extenſa fuit, ita vt *aduocati,* quaſi *ad* opem ferendam *vocati,* dicerentur, qui *clientem* non ſolum *in iudicio,* ſed & ceſſante iudicis officio, *armis* defendere tenebantur. *Aduocatia* autem *eccleſiaſtica ſpecialis, corruptæ eccleſiæ indicium* facere videtur. Chriſtum enim & Apoſtolos cum Chriſtianis primitiuæ eccleſiæ vllum ſubſidium in armis temporalibus quæſiuiſſe, nemo ſanus affirmabit, vtpote qui ſe & ſuas res Deo ac ordinariæ magiſtratus protectioni vnice committebant. Neque facile veſtigium aliquod talis aduocatiæ in hiſtoria apparebit, antequam eccleſiæ inſignes diuitias & bona temporalia acquiſiuerunt; Vnde etiam vir in indaganda antiquitate harum aduocatiarum ſolertiſſimus, *Magerus, de adu. arm. c. 5. n. 91. ſqq.* ingenue fatetur, illas non niſi cum monaſtici ſtatus inſtitutione cœpiſſe, *monachos* autem *tempore Conſtantini M.* initium habuiſſe Scilicet parta iam erat eccleſiæ Chriſtianæ ſecuritas a vi & perſecutione ethnicorum *Conſtantini* facto, qui politicis maxime rationibus inductus *nomen* ſuum *religioni Chriſtianæ* dederat; quo autem clericorum animos ſibi penitus deuinciret, maximis honoribus, beneficiis & diuitiis illos augebat. Extruebantur ab eo tempore magnifica & ſumtuoſa templa, monaſteria, ædificia. Inſtituebatur in illis cultus Dei, non internus, hic enim tanto apparatu haut indigebat, ſed externus, cui, cum ingenti ſplendore exercendo, innumeræ perſonæ deſtinabantur. Hiſce porro laute admodum alendis, nec non reliquis ſumtibus ferendis, patrimonium amplum aſſignandum erat: Cumque impia perſuaſio, externis operibus remiſſionem peccatorum & gratiam Dei impetrari poſſe, aſtu clericorum inualuiſſet, certatim omnium condi-

tionum homines ad ea promerenda, ſiue, vti ſolennis eiusmodi fundationum formula habet, *pro remiſſione peccatorum & ſalute animæ ſuæ*, ingentia bona conferebant. *Diteſcebant* hoc modo *monaſteria & eccleſiæ*, ac innumeris fere pagis, villis caſtris, oppidis, integrisque prouinciis augebantur. Status certe florentiſſimus, ſi Chriſtus talem ſuis promiſiſſet. Oriebatur autem inde *neceſſitas*, adminiſtratores & *defenſores* ſpeciales certos ac potentes *conſtituendi*, in primæ vis enim conciliis ſancitum fuerat: ne ſe mundanis vel ſecularibus negotiis clerici immiſcerent, ſed vnice diuino cultui vacarent; accedebat, quod epiſcopi & abbates eccleſiaſtica bona male adminiſtrarent, ac diſſiparent; imo potentiores nonnunquam, tantam felicitatem imbelli gregi inuidentes, bonis eccleſiaſticis vel callidis machinationibus, vel aperta vi inſidiarentur. vid. *Mager c 5 n 106 vsque 113*. Vnde in concilio Carthaginenſi V. A. C. 398 & in concilio Mileuitano, D. Auguſtino præſide, A. C. 402. in Africa habito: *Eccleſiis defenſores aduerſus potentias diuitum, ab imperatoribus poſtulandos eſſe*, decernebatur; quo ſcilicet, vti formula ſolennis habet, res eccleſiarum proſpere ſeruarentur; nec deinceps graſſatoribus quicquam moleſtiæ iisdem inferretur. vid. *Mager d. c. 5. n. 99. 114. & 115.* Nomen tamen aduocati eiusmodi defenſoribus eo tempore nondum datum fuit, ſed recentioris notæ eſt. Leo I. Imp. ann. 466. illos: *Religioſos œconomos* ſiue *defenſores* eccleſiæ nominat in *L 6 § vlt. C. de his qui ad eccleſ confug.* in diplomatibus vero Dagoberti & Sigeberti, regum Francicorum de ann. 653. & 623 quæ *Lehmann. chron. ſpir l. 2. c. 36 Mager. d. c. 5. n 120.* ex *Franciſci de Roſieres Stemmate Lotharingico* exhibent, *protectores, rectores, aduocati*, dicuntur; ſolo autem & ſolenni aduocatorum nomine a Pipino Carolo M. Ludouico Pio &c. appellantur. vid. *LI. Longobard L. 3. tit. 32. capitul Caroli & Ludou. L IV. c. 62 & L V. c 232. &c* quamvis ipſe Carolus Magnus ſe defenſorem ſaltem, non aduocatum dixerit, reliquas denominationes, apud Græcos Latinos, Francos, Germanos, Gallos, vſitatas, prolixe, recenſet & explicat

Digitized by Google

cat *Mager.c.2.* Vti autem *aduocatiam* ſiue protectionem in ordinariam ſeu *legalem*, vi ſuperioritatis territorialis cuilibet principi competentem, & extraordinariam ſeu *conuentionalem* recte diſpeſcunt *Multz. repræſ. Mai. imp. P. II. c. 7. §. 2. n. 14. Schilter. I. I. P. L 1. tit. 25. §. 1.* ita *Pipinus* & *Carolus M.* per pactum cum pontificibus initum non illam, quam nos generalem ſupra diximus, ſed *hanc ſolum*, tanquam magis ſpecialem acquiſiuerunt. *Pipinus* enim, de alieno liberalis, *Exarchatum & Pentapolim* a Longobardis vindicata, *Romanæ ſedi donauerat*, ac *euictionem*, defenſione ſcilicet contra omnes qui ditiones illas vel repetere vel vi aggredi præſumerent, promiſſa, ſe præſtiturum pollicitus fuerat; ad plura Pipinus obſtrictus non erat. *Carolus M* ad idem quoque ſe vna cum patre obligauerat, vnde ab initio regni ſui non niſi *ad ſpecialem* illam *protectionem* ſedi Romanæ tenebatur, *generali* illa *penes imperatorem CPolitanum* de iure manente. Poſtquam vero renouato patriciatus titulo, *ipſam poteſtatem regiam* in omnem Italiam occupaſſet;& ipſum tandem imperatorium nomen aſſumſiſſet, tunc quidem *generalis* quoque & legalis *protectio ſedis Romanæ ad illum tranſiit*, inſecuta mox cum Græcis transactione, optime firmata. *Pontifex* enim, vti *Sigonius L. IV. p. m. 99.* loquitur *dignitatis imperatoriæ titulum, in occidente hoc conſilio renouabat, vt haberet eccleſia Romana aduerſus infideles hæreticos, ac ſeditioſos tutorem: cuius officium repudiaſſe iam pridem imperator orientis videretur.* Ex hactenus dictis etiam pateſcit, *Schilterum, Leopoldum a Bebenburg* & *Goldaſtum*, incautius *de L. E G L. II. c 9. § 11.* ſecutum, minus accurate ideo *patriciatum & aduocatiam idem* fuiſſe ſtatuere, quod Carolus ante aditum imperium vtroque, poſt neutro vſus fuerit. Certe pontificis Romani ſecuritas illud requirebat, nam, tamdiu imperator CPolitanus iuri ſuo in Italiam nondum renunciaverat, ille ſane non niſi publice oſtenſa ſpeciali Francorum protectione, a recuperandis prouinciis, papæ a Pipino donatis, deterreri poterat. Renuntiatione autem illa ſolenniter

 fa-

facta, papa ſub generali Caroli protectione tutus, ſpeciali amplius ad deterrendos Græcos neutiquam indigebat.

e) f) *Pipinum* cum filiis Carolo & Carolomanno pontifici Exarchatum & Pentapolim vna cum defenſione *ſacramento interpoſito* promiſſe ſupra audiuimus. *Carolum M.* quoque eo tempore, quo corona imperialis illi a pontifice imponebatur, *ſolenni iuramento* præſtito: *ſe protectorem, ac defenſorem fore ſanctæ Romanæ eccleſiæ in omnibus vtilitatibus*, pollicitum fuiſſe, refert *Sigon. L. IV. p. m 99.* vbi etiam *formulam iuramenti*, ex antiquiſſimo commentario, qui ordo Romanus dicitur, excerptam exhibet. Eandem tradit *Mager. c. 5. n 118 Goldaſt tom. II. conſt p. 5* qui tamen in *rationali, ad h l. p. m. 385.* Leopoldi a Bebenburg autoritatem ſecutus, *fictam* ac commenticiam illam dicit. De *Ludouico Pio* illum ſub initium imperii ſui legatos ad pontificem deſtinaſſe, per quos ſe imitatione patris *eccleſiæ Romanæ perpetuum fore defenſorem*, oſtenderit, nulla iuramenti mentione facta, narrat *Sigon d. L. IV. p m. 105.* imperatorem enim ad præſtandum iuramentum non teneri, neque hoc ab ipſo per pontificem extorqueri poſſe, recte docet *Mager. c. 9. n 197 ſeqq.* Iusiurandum ab Ottone M. pontifici præſtitum & a *Gratiano in c. tibi domino 33. diſt. 63* relatum, falſitatis quidem arguit *Goldaſtus in rationali ad tom. II. conſt p. m. 43.* e contra illud interpolatum quidem, non tamen penitus confictum, autumat *Dn Schilter. de L E. G III. 5. §. 9.* Ex eo itaque tempore omnes *reges Romanorum* ſub ſimili formula *iuramentum protectionis*, quod abuſiue fidelitatis dicitur in *clem vn. de Iur.*, præſtitiſſe *Leop. a Bebenburg, de Zelo vet princip Germ. c. 7.* aſſerit; idemque formula perpetua *ceremoniali Romano l. 1. ſect. 5. c. 3* exſtans teſtatur. Henricus ſane II cum a Papa Ao. 1014. coronaretur, deuota profeſſione, vti *Ditmarus l. 7.* loquitur promiſit: Se *fidelem eccleſiæ Romanæ defenſorem* & *patronum fore*, ac pontifici & eius ſucceſſoribus per omnia *fidelem*, add D. *Schilter. III, 9. §. 10. & 11.* vbi vocabulum: *Fidelis*, ab omni imperfectione liberat. Longum foret callida ponti-

Digitized by Google

tificum conſilia in mutanda iuramenti formula, & inſerendis ſtudio terminis ambiguis referre, controuerſiæ enim & turbæ deſuper exortæ ſatis notæ ſunt. Ab *Henrico V.* imp. Paſchalis papa tale exegit iuramentum: Quatenus in catholicæ fidei obſeruantia integer: in *apoſtolicæ ſedis reuerentia promptus:* in eccleſiarum defenſione ſolicitus eſſet ap. *Helmold. L. 1. c. 60.* Otto vero IV. imp. ab Innocentio III. Papa, longe grauius iusiurandum iurare compulſus fuit; in eo enim inter alia caput erat: *De obedientia eccleſiæ Romanæ* præſtanda, eiusque *ditione* (patrimonium S. Petri vocant) ab aliquibus imperatoribus iniuſte hactenus detenta, ex poſſidentium manibus extorquenda, *ſedique Romanæ* cum omnibus iuribus integre ac libere *dimittenda,* & deinceps pro viribus *propugnanda.* vid. *Meibom. apolog. Otton. IV. p. m. 48. ſq. Hodie* reges & imperatores Romano-Germanici, *in ſolennitate coronationis* Germanicæ, Romanam enim amplius non frequentari notum eſt, iurato promittunt, *defenſionem* tam *generalem,* quam *ſpecialem,* interrogante enim archiepiſcopo conſecratore; *Vis ſanctam fidem catholicam & apoſtolicam tenere, & operibus iuſtis ſeruare? vis ſanctis eccleſiis eccleſiarumque miniſtris fidelis eſſe tutor & defenſor? Vis ſanctiſſimo in Chriſto patri ac domino Romano pontifici & ſanctæ eccleſiæ debitam fidem reuerenter exhibere?* Rex non ſolum reſpondet: *Volo,* ſed & hac formula: Omnia promiſſa; in quantum diuino fultus fuero adiutorio fideliter adimplebo; ſic me Deus adiuuet, & ſancta Dei euangelia: iuramentum præſtat, quod etiam in nouiſſima Sereniſſimi Ioſephi Romanorum regis coronatione ita obſeruatum fuiſſe, annotauit *Sig. Ferrar. de coron. Ioſ. P. 3. c. 3. p. m. 135.*

g) In antiquiſſima *capitulatione Ruperti* Palatini, in locum Wenceslai deſtituti, ab electorum maiori parte electi, quam in *apparatu iur. publ. p. m. 72.* nuper exhibuit Ill. *Dn. Obrechtus*, de aduocatia ſeu defenſione eccleſiæ ſequentia promittit rex: Und ſollen wir der Heiligen Kirchen-Sachen uns laſſen gäntzlich bevolhen ſin, und ſollen die auch han-

handeln mit Göttlichen redelichen Wegen, und da ynne dun mit Rade und Willen der vorgenanten Unſer mit Kur-Für-ſten. Inter cauſas quoque abrogati Wenceslao imperii, refertur: Daß er der Heiligen Kirchen nie zufrieden geholf-fen hat, das der Criſtenheit ein groß Notdurfft geweſen und noch wer, das yme als ein Vogt und ein Schirmer der Heiligen Kirche zugehörte &c. in ſententia depoſitionis, *d. l. p. m 56.* Specialem vero protectionem ſedi Romanæ a tempore Caroli V. in ſolennioribus capitulationibus promittunt imperatores art. 1. verb. Daß wir den Stuhl zu Rom, auch Päbſtl. Heiligkeit, und Chriſtliche Kirchen, als derſelben Aduocat, in guten treulichen Schutz und Schirm halten ſol-len und wollen. Quid autem ſub hac formula intelligatur, & quomodo protectio ſpecialis Romanæ ſedi promiſſa, neque in catholicorum, neque in euangelicorum præiudicium allegari debeat; quodue, cum exacta æqualitas in imperio inter vtriusque religionis conſortes ab imperatore ſervanda ſit, clauſula illa, de religione catholica in ſtatu quo, in locis a Galliæ rege reſtituendis relinquenda, *art. IV. inſt. pacis Ryswic.* contradicentibus proteſtantibus, inſerta, vtpote interno vitio laborans, ipſo iure nulla ſit, ſecunda diſſertatio, ſi Deus volet, explanabit.

COROLLARIA.

I.

QVamuis ius Romanum nulla ſanctione expreſſa in Germaniam introductum fuerit; attamen per ius commune in legibus publicis, nullum aliud quam Romanum indigitari, præter alia argumenta etiam ex ordin. iudicii imper. aul. probari poteſt. Illa enim iubet: Daß das Corpus Iuris Ciuilis & Canonici auff den Reichs-Hoff-raths-Tiſche liegen ſolle.

II.

II.

Ex promiſſione, metu vis iniuſtæ facta, iure naturæ nulla naſcitur obligatio, multo minus actio, etiamſi iuramentum acceſſerit. Ambages itaque iuris Romani, ex tali promiſſione actionem concedentis, ſed exceptione oppoſita elidendam, æquitati naturali minime conueniunt.

III.

Principes imperii ſubtilitates ſolennitatum ciuilium in teſtamentis obſeruare non tenentur. Ius enim Romanum iis nunquam promulgatum, ſed in ſubſidium duntaxat ab iis admiſſum fuit. Vnde valet teſtamentum, duobus tantum teſtibus adhibitis confectum vel etiam manu teſtatoris ſcriptum & ſigillatum, etiamſi nullæ aliæ ſolennitates acceſſerint. Sufficit enim quod exinde illorum vltima voluntas pateat, & ſecundum ius nat. & gentium probari queat. v. *Schilter. I. I. P. L. II. t. 9. §. 1. 2. 3. & L. 1. t. 10. in fin.*

IV.

Debitor pupillaris tutori vel curatori, pecuniam ab eodem mutuo ſumtam, ſoluens, pleniſſime liberatur, etiamſi neque autoritatem neque decretum iudicis adhibuerit. Nec obſt. §. *vlt. I. quib. al. lic. &c.* vtpote ex *l. 25. & 27. C. de adm. tut.* iunct. *l. 46. §. 5. & 7. ff. eod.* explicandus.

V.

Vſufructuarius, extraneo vſumfructum cedens, illum ſtatim amittit; neque tamen ad ceſſionarium iſte tranſit, ſed ad dominum proprietatis reuertitur. *per l. 66. ff. de I. dot.* iunct. *§. 3. I. de vſufr.*

VI.

Recte conqueruntur *H. Conring. de iudic. reip. German. th. 47.* & *Dn. Schilter. de L. E. G. III, 9. §. 11.* Quod capitula illa, quæ in ignominiam imperatoris & reipublicæ Germanicæ ſumma cum iniuria a pontifice conſcripta, e. g. *c. venerabilem X. de elect. & elect. poteſt. clem. vn. de iureiur. c. Si fratrum.*

Ex-

Digitized by Google

Extrauag. Io. XXII. ne ſede vacante. in codice legum papalium in media Germania tolerentur.

§. VII.

Regula in *l. 1. ff. de R. I.* minus accurate definitur, cum potius ſit norma, lege vel conſuetudine probata, ſecundum quam actiones humanæ inſtitui aut diiudicari debet.

VIII.

Legum diuinarum naturalium & poſitiuarum interpretatio etiam a ICtos pertinet; nam iniqui ſolum cenſores illos iuris ciuilis & canonici cancellis includunt; cum potius iuris diuini & humani periti vel doctores audire debeant.

IX.

Opinio quorundum doctorum, quod teſtamentum coram duobus teſtibus conditum valeat, ſi quis e. g. in via moribundus teſtetur, & plurium teſtium copiam habere nequeat, ſuo fundamento non deſtituitur. vid. *Struu. S. I. C. ex. 32. th. 22.*

X.

Temerarius litigator a refuſione expenſarum liberandus non eſt, licet reſponſum ICti, aut facultatis pro ſe habeat. Et ita diſpoſitum eſt in der Chur-Brandenb. Hinter Pommeriſchen Hoffgerichts-Ordnung. &c.

XI.

Liberos a patre in teſtamento priuilegiato, non poſſe exheredari, communiorem & veriorem ſententiam dicit *Struuius Ex. 32. th. 19.* Quod forte communior ſit, admitto. Contrariam tamen veriorem puto.

XII.

Non ſequitur: Opinio hæc aduerſatur communi opinioni, E. falſa eſt. Quia communis opinio ſæpe eſt communis error. Et dantur opiniones communes contra communes.

BIBLIOTECA ... ROMA VITT. EMANUELE

)o(

Digitized by Google